

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Рішенням вченої ради Інституту
педагогічної освіти і освіти дорослих імені
Івана Зязюна НАПН України

(від 28.10.2019 р.)

Голова вченої ради

Л.Б. Лук'янова

« 28 » жовтня 2019 р.

ПРОГРАМА ВИКЛАДАЦЬКОЇ ПРАКТИКИ

**для здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому)
рівні вищої освіти у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за
спеціальністю 053 «Психологія» / Doctor of Philosophy (PhD) in 05 «Social and
behavioral science» by speciality 053 «Psychology»**

Київ – 2019

ПРОГРАМА ВИКЛАДАЦЬКОЇ ПРАКТИКИ **для здобувачів наукового ступеня доктора філософії у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»**

Пояснювальна записка

Викладацька практика є важливим компонентом освітньо-наукової програми, яка передбачає підготовку фахівців до викладацької діяльності, практичного застосування набутих знань та навичок з психології у власній освітній діяльності з дорослими.

Організаторами викладацької практики аспіранта від ІПОД НАПНУ є гарант освітньої програми підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія» та представник кафедри психології від вищого навчального закладу або закладу післядипломної освіти, з яким укладено угоду про проходження аспірантами викладацької практики. Базою для проходження викладацької практики є кафедра психології відповідного освітнього закладу. Загальний обсяг викладацької практики складає 60 годин (2 кредити).

I. Мета, завдання і предметні результати викладацької практики

1. Мета викладацької практики

Метою освітньої програми підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія» з проблеми з проблеми „Психологія праці та психологічний супровід освіти дорослих” є розвиток у майбутніх докторів філософії в практичній викладацькій діяльності загальних, фахових компетентностей та програмних результатів навчання, передбачених діючою освітньо-науковою програмою.

Освітньо-наукова програма підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія» з проблеми „Психологія праці та психологічний супровід освіти дорослих” реалізується в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

2. Завдання викладацької практики

Викладацька практика майбутніх докторів філософії, що спрямована на формування програмних компетентностей та результатів навчання, потребує вирішення наступних освітніх завдань:

- Знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел, розвивати навички управління інформацією; розвинути здатність працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями на основі базових знань сучасних інформаційних технологій;
- Вільно орієнтуватися у психологічних методологічних підходах, принципах, методах і методиках; використовувати методологічні знання у власній педагогічній діяльності: проектуванні й конструюванні освітнього процесу з дорослими;

- Оволодіння сучасними прийомами і методами психологічного дослідження, які можуть бути використані у професійній діяльності педагога та практичного психолога;
- Розвиток здатності аналізувати сучасний педагогічний процес, вміння будувати наукове дослідженнями, розробляти (оновлювати) відповідні навчальні курси;
- Упровадження елементів творчості під час організації освітнього процесу, реалізація нестандартних підходів, впровадження власних оригінальних ідей щодо розв'язання професійно-педагогічних ситуацій та сучасних технологій навчання;
- Оволодіння методиками психологічної діагностики та корекції проблемних аспектів трудової та освітньої діяльності особистості; вміння корегувати та спрямовувати процес власного професійного саморозвитку та саморегуляції;
- Розвиток здатності до використання діалогічних стратегій міжособистісної взаємодії, зокрема прийомів вербальної та невербальної комунікації; застосовувати сучасні форми діалогічної та інтерактивної взаємодії у навчанні;
- Розвиток вміння якісної та кількісної обробки результатів експериментальних даних;
- Розвиток вміння аналізу результатів здійсненого психологічного дослідження та отриманих емпіричних даних; узагальнення виявлених закономірностей психологічних процесів, що вивчаються;
- Вміння презентації отриманого психолого-педагогічного експериментального досвіду в межах експериментального педагогічного закладу та для широкого наукового загалу і педагогічної аудиторії; розвиток навичок підготовки виступів на конференцію, семінар, круглий стіл;
- Розвиток здатності розробки науково обґрунтованих методичних рекомендацій та засобів психологічного супроводу освіти дорослих, які спираються на експериментальні дані отримані за час викладацької практики, з метою поліпшення якості освітнього процесу,.

3. Основні підходи до викладацької практики

Основні підходи до навчання здобувачів наукового ступеня доктора філософії базуються на активному навчанні у напрямі реалізації власного дослідницького проекту з обраної проблеми у сфері психології праці та психологічного супроводу освіти дорослих. Навчання спрямоване на обмін теоретичними і практичними здобутками, професійним досвідом у вітчизняному науково-освітньому середовищі, презентації власних досягнень у науково-освітньому дискурсі у сфері психології педагогічної праці та освіти дорослих у формі публікацій, виступів, участі у семінарах, конференціях.

4. Предметні результати викладацької практики

Після проходження викладацької практики здобувачі наукового ступеня доктор філософії мають оволодіти наступними вміннями та навичками:

- організація процесу навчання як експериментально-практичного вирішення навчально-пізнавальних проблем на основі творчої взаємодії з дорослими

учнями;

- здатність популяризувати науково-практичні розробки та впроваджувати їх в навчальну практику;
- вміння розробляти та вдосконалювати навчальні програми та курси у контексті вирішення завдань науково-дослідницької діяльності;
- розвинені комунікативні навички, здатність до конструктивної взаємодії, співпраці з різними учасниками освітнього процесу у ЗВО;
- опанування сучасними психологічними технологіями та техніками викладання, комунікації, саморегуляції;
- формування уміння визначати психологічні проблеми, що виникають у процесі освітньої діяльності з дорослими та розробляти і використовувати в практиці засоби психологічного супроводу для оптимізації умов освітнього середовища;
- готовність виявляти лідерські якості, діяти на основі принципів професійної етики, раціогуманізму, толерантності, доброчесності;
- здатність презентувати результати власних науково-практичних досліджень в освітньому середовищі.

II. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ПРАКТИКИ

1. Інформаційний обсяг викладацької практики

Викладацька практика є складовою освітньо-наукового процесу підготовки здобувачів наукового ступеня доктор філософії у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія». Цей вид практики проводиться упродовж 8 тижнів: у 5-му (4 тижні) і 7-му семестрах (4 тижні) і передбачає 2 кредити (всього 60 годин). Таким чином, викладацька практика проходить в 2 самостійні етапи (по 1 кредиту кожен), які мають загальну логіку та структуру, систему оцінювання і звітності, але відрізняються змістовним наповненням цілей і, відповідно, практичних завдань, що узгоджується із змістом етапу освітнього процесу та науково-дослідної діяльності здобувача.

2. Організація практики

У перший день практики проводиться установча конференція, на якій практикантам повідомляють мету і завдання практики, її тривалість, види і форми діяльності, порядок обліку та оцінювання їхньої роботи. Після закінчення практики аспіранти повинні подати звітну документацію. Вимоги до оформлення документації з проходження викладацької практики здобувачів наукового ступеня доктор філософії встановлюються та затверджуються випусковим відділом.

Затвердження звіту аспіранта, захист результатів викладацької практики здійснюється на засіданні випускового відділу з диференційованою оцінкою, яка вноситься в залікову книжку та заліково-екзаменаційну відомість.

3. Загальне керівництво та контроль за проходженням практики

Керівництво викладацькою практикою на місцях здійснюється науковим

керівником від кафедри бази практики, спільно з яким на першому тижні практики аспірант складає індивідуальний план проходження практики. Для проходження практики аспірант разом з керівником вибирають навчальну дисципліну для проведення занять. Графік роботи аспірантів складається відповідно до розкладу навчальних дисциплін за погодженням з професорсько-викладацьким складом відповідної кафедри.

Керівники викладацької практики забезпечують:

1. Підтримку та розвиток у аспірантів мотивації та інтересу до професії викладача, потреби у фаховому саморозвитку і самоосвіті.
2. Закріплення, поглиблення та синтезування психолого-педагогічних та методичних знань, комунікативних умінь у процесі розв'язання конкретних освітніх завдань.
3. Участь та ознайомлення аспіранта з сучасним станом освітнього процесу у вищих навчальних закладах.
4. Вироблення творчого, дослідницького підходу до освітньої діяльності у вищій школі.

Керівники педагогічної практики виконують такі види діяльності:

1. Вирішують організаційні питання, пов'язані з викладацькою практикою.
2. Надають аспірантам консультації з питань змісту і планування навчальних занять, індивідуальних завдань.
3. Організують та контролюють підготовку до лекційних, практичних і семінарських занять, відвідування навчальних занять і позанавчальних заходів і проводять їх аналіз разом з аспірантами.
4. Відвідують заняття закріплених за ними практикантів та аналізують їх.
5. Проводять семінари з фахових дисциплін, на яких демонструють методичні прийоми викладання та проводять аналіз їх за участю аспірантів.
6. Перевіряють документацію, аналізують звіти практикантів.

4. Права та обов'язки практиканта

Аспірант-практикант має право:

- своєчасно одержувати консультації керівників практики та викладачів з усіх питань проведення викладацької практики;
- користуватися бібліотекою бази викладацької, навчальними кабінетами, навчальними посібниками;
- самостійно обрати базу практики в ЗВО, де наявні умови для досягнення мети та програмних результатів викладацької практики. В цьому випадку між Інститутом та ЗВО укладається відповідна угода.

Аспірант-практикант зобов'язаний:

- розпочати і завершити практику у визначений термін;
- дотримуватись правил внутрішнього розпорядку ЗВО – бази практики;
- якісно виконувати роботу, передбачену програмою викладацької практики; підготувати всі необхідні звітні документи згідно вимог (див. додатки) і відзвітуватись за виконану роботу на засіданні випускового відділу.

III. ЗМІСТ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ПРАКТИКИ.

1. Основні види діяльності викладацької практики:

В ході проходження викладацької практики здобувачі вищої освіти ступеня доктор філософії здійснюють такі види діяльності:

- ознайомлення з навчально-методичною документацією кафедри (навчальними та робочими програмами з дисциплін кафедри, методами організації контролю тощо);
- відвідування лекційних, семінарських та практичних занять провідних викладачів кафедри;
- розробку планів проведення і самостійне проведення лекційних, практичних, семінарських занять з дисциплін кафедри, які вже вивчались аспірантом, а також тематика яких відповідає науковій проблемі, що розроблюється у дисертаційному дослідженні;
- організацію наукових, науково-методичних заходів;
- розробка матеріалів для здійснення експериментальної роботи з метою впровадження результатів дисертаційного дослідження;
- виконання індивідуального завдання.

Викладацька практика повинна відповідати напряму наукових досліджень здобувачів наукового ступеня доктор філософії. Під час такої практики надається можливість використати інноваційні методи діяльності та отримати необхідні результати досліджень.

2. Структура індивідуального завдання

Програмою викладацької практики для здобувачів наукового ступеня доктор філософії за спеціальністю 053 «Психологія» передбачено в межах практики виконання індивідуального завдання. Це завдання проектується науковим керівником спільно зі здобувачем наукового ступеня доктора філософії і може мати наступну форму:

- розробка авторської психодіагностичної методики та її апробація;
- розробка авторського циклу практичних занять за темою наукової роботи здобувача;
- розробка навчальної програми за темою наукової роботи здобувача;
- підготовка кейсу з методичними матеріалами до навчального курсу (друковані та відеоматеріали);
- розробка авторської методики викладання навчального курсу;
- розробка та/або апробація циклу інтерактивних занять (тренінгові та ін. форми) до навчального курсу.

Результати виконання індивідуального завдання, відповідно оформлені презентуються на кафедрі та додаються до звіту за викладацьку практику.

3. Критерії оцінювання результатів викладацької практики

По завершенню практики майбутні доктори філософії подають такі звітні документи:

- Календарний план практики з відмітками керівника практики про виконання всіх планових завдань;
- Щоденник викладацької практики;
- Матеріали з виконання індивідуального завдання;
- Характеристика-відгук про роботу аспіранта, складена керівниками практики: з боку бази практики - керівник кафедри ЗВО, з боку Інституту - керівник практики – гарант освітньої програми;
- Письмовий звіт про проходження викладацької практики за встановленою формою (див. Шаблон звіту), де розкривається зміст виконаної роботи, висловлюються побажання, пропозиції щодо покращення умов, змісту та ін. сторін проходження практики.

Після кожного етапу викладацької практики оцінюються її результати за кожним видом роботи. Результати кожного етапу викладацької практики оцінюються не більше, ніж у 100 балів.

Якісними критеріями оцінювання практики є:

- змістовий критерій – аналіз ґрунтовності змісту виконання основних завдань з викладенням власних аналітичних оцінок на основі теоретичних знань з психології, освіти дорослих, суміжних наук;
- організаційний критерій – аналіз процесуальних особливостей виконання завдань практики (добір форм, методів, технологій, ресурсів тощо);
- презентаційні уміння – аналіз повноти і доступності представлення результатів викладацької практики; якість підготовки презентаційних матеріалів;
- комунікативні уміння – аналіз мовленнєвих особливостей, мовної культури у процесі проведення занять, презентації матеріалів практики, підготовки наукового виступу тощо;
- дослідницькі уміння – аналіз умінь щодо використання дослідницького потенціалу аспіранта під час підготовки до різних видів практики та представлення виконання цих завдань з використанням дослідницьких методів.

Кількісними критеріями оцінювання викладацької практики є:

№ з/п	Найменування виду робіт	К-ть балів
1	Аналіз навчально-методичної документації кафедри (навчальними та робочими програмами з дисциплін кафедри, методами організації контролю тощо)	1-10
2	Аналіз лекційних, семінарських та практичних занять викладачів кафедри	1-10
3	Розробка планів проведення та підготовка матеріалів для самостійного проведення лекційних, практичних, занять за визначеною тематикою	1-10
4	Самостійне проведення лекційних, практичних, семінарських занять визначеною тематикою	1-20
5	Підготовка виступу у межах проведення науково-практичного заходу у закладі вищої освіти (конференції, семінарів, кафедральних засідань тощо)	1-10

6	Виконання індивідуального завдання наукового дослідження	1-20
7	Оформлення звітної документації про проходження викладацької практики	1-10
8	Представлення звітності за проходження викладацької практики на випусковому відділі	1-10
	Максимальна кількість балів:	100

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної шкали оцінювання в традиційну європейську шкалу ECTS відбувається за шкалою оцінювання:

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Визначення оцінки ECTS	Рейтинг, бали
Відмінно	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 - 100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89
	C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74-81
Задовільно	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	64-73
	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-63
Незадовільно	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно працювати перед тим, як отримати залік (позитивну оцінку)	35-59
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідне повторне проходження практики	01-34

Критерії оцінювання якості звіту випусковим відділом:

I. *Найвища якість звіту* повинна відповідати таким вимогам:

- 1) повне та вичерпне викладення матеріалу, яке використовувалося при проведенні занять;
- 2) повний склад необхідних додатків, які вимагаються відповідним розділом практики (копії документів, аналітичні та статистичні матеріали тощо);
- 3) актуальність і достовірність поданої у звіті інформації;
- 4) дотримання вимог щодо змісту та оформлення структурних частин програми практики.

II. *Посередня якість розділу звіту* визначається у випадку, якщо наявний хоча б один із зазначених нижче пунктів:

1) неповне викладення матеріалу або неповна відповідність змісту роботи вимогам програми практики;

2) неповний склад додатків, які вимагаються відповідним розділом практики;

3) неактуальність або застарілість поданої у звіті інформації;

4) недотримання вимог щодо змісту та оформлення структурних частин програми практики.

III. *Незадовільна якість розділу звіту* визначається у випадку, якщо наявний хоча б один із зазначених нижче пунктів:

1) неповне викладення матеріалу або неповна відповідність змісту роботи вимогам програми практики (менше 50% охоплення зазначених у програмі проходження практики за відповідною дисципліною питань);

2) неповний склад додатків, які вимагаються відповідним розділом практики (менше 50% необхідних додатків);

4) недостовірність поданої у звіті інформації.

Здобувачі наукового ступеня доктора філософії, які не виконали програму практики і отримали незадовільний відгук на базі практики або незадовільну оцінку при захисті звіту про практику, направляються на практику повторно або відраховуються з аспірантури, згідно Положенню про ліквідацію академічної заборгованості.

4. Порядок звітності

За результатами практики здобувач наукового ступеня доктор філософії подає звіт з викладацької практики в цілях обліку відпрацьованого часу і виконаної роботи, який підписується самим практикантом і затверджується керівником практики від профілюючої кафедри. Звіт про проходження викладацької практики презентується на випусковому відділі. Крім самого звіту подаються документи, зібрані і складені за період практики.

За підсумками проходження викладацької практики аспірант подає до відділу аспірантури: загальний звіт про проходження практики з відгуками керівників від Інституту та бази практики; витяг з протоколу засідання випускового відділу про затвердження звіту про проходження практики.

Документи зберігаються в особовій справі аспіранта і розглядаються під час звіту за навчальний рік.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи. - К.: Кондор, 2008. -272 с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. – К.: Логос, 2003. – 221 с.
3. Вітвицька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навч. посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для суд. магістратури. – К.: Освіта, 2005. – 396с.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К.: Світ, 2004. – 147 с.
5. Здобувачу наукового ступеня: Метод. рекомендації / Упоряд. С.В.Сьомін. – К.: МАУП, 2002. – 184 с.

6. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: ВД "Професіонал", 2004. – 206 с.
7. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2006. – 206 с.
8. Марушкевич А.А. Педагогіка вищої школи. – К.: Логос, 2006. – 215 с.
9. Навчальний процес у вищій педагогічній школі / За ред. Мороза О.Г.- К.: НПУ, 2001. – 338с.
10. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі. - К.: Центр учбової літератури, 2007. -232 с.
11. Подоляк Л.Г., Юрченко В.Г. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів. – К.: Дивосвіт, 2006. – 236 с.
12. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 115 с.
13. Сліпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К.: НПУ, 2000. – 210с.
14. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій. – К.: Академвидав, 2005. – 207 с.
15. Черній А.М. Дисертація як кваліфікаційна наукова праця: Посібник / За заг. ред. І.І. Ібадуліна. – К.: Арістей, 2004. – 232 с.
16. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – К.:Знання-Прес, 2003.